

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

Prezenta teză de abilitare pune în evidență, în mod sistematic, contribuțiile științifice ale autorului, ulterioare obținerii titlului de doctor în teologie. În secțiunea referitoare la *realizările științifice, profesionale și academice pe direcții tematic disciplinare și interdisciplinare*, am identificat și pus în evidență trei direcții ale cercetării teologice asumate și dezvoltate în decursul anilor. Aceste direcții dezvoltate în aria cercetării teologice sunt: 1. Cosmologia, antropologia și gnoseologia ortodoxă având la bază gândirea Părinților Răsăriteni și a teologilor contemporani; 2). Mărturisirea dogmei Bisericii în contextul culturii și provocărilor lumii actuale; 3) Istoria Teologiei Dogmatice Ortodoxe în România. În prezentarea argumentată cu contribuțiile proprii a acestor direcții, nu am omis cadrul general al cercetării în teologia ortodoxă română și contribuțiile semnificative ale teologilor români, sau ale teologilor din afara țării noastre. **Referitor la cea dintâi direcție de cercetare** menționez faptul că, temele de *cosmologie, antropologie și gnoseologie* teologică au fost abordate de cele mai multe ori într-o perspectivă interdependentă-unitară și hristologic-eclesială cu implicații soteriologice. Treptat problematica cosmologiei ortodoxe a primit în abordările mele și o dimensiune dogmatic-liturgică, fiind preocupat de modul în care este prezentă problema cosmosului în cadrul experimental al cultului Bisericii, în textele liturgice ale Bisericii Ortodoxe. Părinții Răsăriteni au elaborat – fără să-și propună întotdeauna în mod sistematic – o cosmologie coerentă, fundamentată revelațional, o cosmologie care stă într-o strânsă relație cu soteriologia. Cosmosul are un destin hristologic și eshatologic totodată și în acest sens ei au abordat și aprofundat cosmologia în relație cu soteriologia, Iisus Hristos fiind începutul, mijlocul și sfârșitul creației. Cosmosul își dobândește transparența și transfigurarea prin omul sfânt, prin omul îndumnezeit care stă într-o relație iubitoare de aseceță și mistică cu Iisus Hristos, Mântuitorul întregii creații. Reînnoirea zidirii are ca paradigmă trupul înviat și transformat al lui Iisus Hristos, realismul transfigurării cosmosului și omului având ca paradigmă realismul transfigurării umanității în Iisus Hristos. Astfel Iisus Hristos este Logosul Creator și Mântuitor al creației, idee care străbate întreaga teologie patristică răsăriteană. Părinții Bisericii nu au vorbit numai despre Logosul Creator și Mântuitor, ci și despre relația specială dintre Treime și cosmos, precum și despre relația fundamentală Dumnezeu-om-cosmos, relație care are implicații soteriologice.

În aceeași perioadă am abordat și teme de antropologie în interdependență cu cele cosmologice. Am cercetat problema omului din perspectiva gnoseologiei și a dialogului teologie-știință, abordările mele antropologice având nu numai caracter

dogmatic, ci și apologetic. Am ajuns la concluzia că omul este o ființă paradoxală, argumentând teologic și existențial acest concept și indicând limitele antropologiilor modernității care reduceau pe om doar la o funcție a sa, la rațiune, sentiment, voință, biologic, comunicare. Paradoxul persoanei necesită afirmarea unei armonizări, a unui echilibru ce trebuie ținut și evidențiat între cunoașterea rațională și cunoașterea tainei, între rațiune și mistică, anulând unul dintre aceste aspecte care luate împreună ne oferă imaginea unui paradox, riscăm să cădem în unilateralitate și să nu avem o viziune autentică despre ființa umană. Aceste aspecte fundamentale ale Teologiei Dogmatice au primit cu timpul o tentă interdisciplinară cu deschidere specială spre dialogul teologie-cultură, teologie-știință. Plecând de la concluziile tezei de doctorat, în același registru dogmatic-apologetic am analizat ulterior și relația dintre revelație și cultură, afirmând sensul istoric-eschatologic al unei culturi autentice, teologia ortodoxă pledează pentru o gnoseologie echilibrată în care relația dintre catafatic și apofatic nu este una de excludere sau anulare, ci de complementaritate și presupunere reciprocă. Prin această sinteză dintre catafatic-apofatic se dizolvă de fapt vechea dilemă și separație dintre rațiune și experiență, rațiune și mistică, arătându-se că perspectiva unei viziuni în care catafaticul și apofaticul sunt văzute împreună duce la o realitate antinomică în care raționalitatea și taina coexistă. Plecând de la aceste considerente, între teologie și știință nu există un conflict adevărat, ci doar unul aparent, care are la bază cauze istorice, cauze metodologice care țin în ultimă instanță de poziții subiective și problema depășirii competențelor. Între rațiune și credință, între rațiune și mistică nu există opoziție, ci interdependență, rațiunea și credința coexistând în procesul cunoașterii și fiind complementare.

În ceea ce privește a doua direcție de cercetare am finalizat mai multe studii, precum și patru lucrări în care am analizat critic și creator situația actuală a lumii. Am afirmat ethosul Bisericii Ortodoxe într-o lume secularizată și globalizată indicând posibile soluții în vederea depășirii crizei spirituale a omului contemporan. Am lansat în mediul teologic ortodox român două concepte *homo adorans* și *homo economicus*, concepte pe care le-am analizat din perspectiva experienței și teologiei Bisericii și a implicațiilor lor existențiale, sociale, ecclesiologice și soteriologice. Am identificat caracterul ambivalent al mediilor și ale culturii actuale și am concluzionat cercetarea mea cu afirmarea modelului Hristos și al Sfinților pentru asumarea oricărei epoci istorice. Am analizat modul în care sensul creației ca și creație – om și cosmos – restaurată în Hristos, a fost și este mistificată sub influența ideologiilor modernității și post-modernității, în special în cadrul liberalismului și neoliberalismului, marxismului și comunismului, globalizării și nihilismului cu variatele lui accente care culminează cu nihilismul distrugerii experimentat de omenirea secolului al XX-lea și cu nihilismul de tip new-age-ist specific zilelor noastre. Astfel procesul ignorării dimensiunii spirituale a lumii și implicit a omului viețuitor în lume nu este străin în adâncirea lui de multiplele ideologii ale lumii moderne și post-moderne, ideologii care au dus nu numai la deposedarea materiei lumii de rostul ei spiritual, ci și la depersonalizarea omului.

În ceea ce privește a treia direcție de cercetare, am pus în evidență caracterul inedit și original al contribuțiilor mele, atât prin structură, cât și prin complexitatea și masivitatea conținutului. Contribuțiile mele la istoria Dogmaticii Ortodoxe se doresc a fi atât o retrospectivă cât mai fidelă a aprofundărilor teologice și dogmatice din Teologia Ortodoxă Română în a doua jumătate a secolului al XX-lea, cât și o reflecție pozitivă asupra diferitelor aspecte abordate și accentuate de teologii dogmatști români. Totodată, sunt evidențiate și unele sarcini pe care teologii dogmatști le au de îndeplinit în demersul lor teologic actual în deplină comuniune cu

ceea ce s-a realizat în Teologia Dogmatică Ortodoxă până astăzi, dar și în depășirea unor aspecte mai puțin pozitive pe care le putem identifica în diferitele aprofundări teologice ale disciplinei în mai bine de două secole. În abordarea și interpretarea diverselor aspecte ale Dogmaticii Ortodoxe, am căutat după putință să depășesc atât istorismul, cât și « arheologia teologică », am încercat să sesizez contribuțiile fiecărui dogmatist român în miezul lor teologic și astfel să le integrez în contextul teologiei confesionale și a mișcării culturale a epocii. În acest sens am căutat să prezint diferitele implicații ale dogmei ortodoxe în gândirea filosofică, social-națională, apologetic-misionară, evidențiind diversele dispute în jurul ei sau argumentarea dogmatică a gândirii unor teologi angajați în diversele dispute apologetice din perioada interbelică. Am urmărit să redau cât mai fidel liniile directe ale tratatelor de Teologie Dogmatică traduse și a tratatelor de Dogmatică elaborate de dogmaștii români, cu contribuțiile lor specifice, deși de o înnoire a Dogmaticii Ortodoxe putem vorbi în teologia română odată cu contribuțiile profesorului Nichifor Crainic și ale părintelui Dumitru Stăniloae. În același timp, am sesizat punctual modul în care unii dogmașiți români înțelegeau să critice diferitele aspecte ale scolasticii medievale, rămânând prizonierii acestui mod de gândire și de abordare a dogmaticii în secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea.

În secțiunea referitoare la *planuri de evoluție și dezvoltare a propriei cariere profesionale, științifice și academice (direcții de cercetare/predare)*, am pus în evidență contribuțiile și metodele didactice folosite, precum și planurile de evoluție a propriei cariere profesionale în plan didactic și științific. În plan științific am evidențiat prezența mea în cadrul unor proiecte de cercetare, posibilitatea accesării unor proiecte cu teme interdisciplinare, din care teologia să facă parte. De asemenea, în plan științific, am exprimat dorința de a participa în continuare la manifestările științifice ale Patriarhiei Române, ale Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, ale altor instituții teologice de prestigiu din străinătate, precum și în cadrul Asociației Internaționale a Dogmaștilor Ortodocși și la Colocviile Naționale de Teologie Dogmatică. Am subliniat dorința de a continua organizarea unor simpozioane naționale și internaționale pe teme teologice, editând volume de studii.

Prezenta lucrare are la bază o bună argumentare bibliografică proprie, argumentare pe care a ilustrat-o sistematic, pe cele trei direcții de cercetare amintite. Nu lipsește din conținutul acestei lucrări memoriul privind receptarea și vizibilitatea contribuțiilor proprii, argumentat cu revistele, autorii și paginile în care au apărut referințe despre opera și gândirea mea teologică. Totodată, am ilustrat cu câteva texte modul în care opera teologică elaborată de mine în acești ani a fost receptată și apreciată de teologii români. Contribuțiile teologice pe care le-am editat în anii de după obținerea titlului de doctor în teologie reprezintă o bază solidă pe care voi putea clădi în viitor o viziune unitară și profundă privind prezența Treimii în Biserică, în lume și în viața omului.